

Logosnytt, februari 2022

Användning av Logos i dyslexiutredning

«Why is it so difficult to diagnose dyslexia and how can we do it better?» var titeln på en artikel i 2018 av Richard Wagner. Och svaret är komplext.

Delar av det illustreras i diagrammet *Symptom och orsakssammanhang vid dyslexi*, i boken *Dyslexi – från teori till praktik* (Høien og Lundberg 2014, fig.1.3., s. 24). Diagrammet visar vilka faktorer som kan bidra till utveckling av läs- och skrivsvårigheter.

Och det är många. Medan vissa direkt påverkar läs- och skrivutvecklingen kommer andra bara att ha en indirekt effekt på läs- och skrivkunnigheten. Dessutom kommer läs- och skrivförmågan också att kunna påverkas av helt tillfälliga faktorer, som till exempel nedsatt syn, nedsatt hörsel eller andra problem.

Detta inlägg är en kommentar till en norsk artikel av Ann-Carin Halvorsen Berg, publicerad i *Utdanningsnytt.no* 30 januari¹. Halvorsen Berg är bekymrad för frågor rörande:

- Presentationen av de olika uppgifterna i Logos (röst, dialekt, läsning på skärm m.m.)
- Inverkan av externa faktorer på mätningarna (till exempel ljusförhållanden, skärminställningar m.m.)

I stället för att ta upp Halvorsen Bergs olika problem individuellt, kommer jag först att förklara generellt hur ett diagnostiskt test kvalitetssäkras. Därefter pekar jag på speciella fördelar med standardiserade prov, innan jag slutligen reflekterar över vikten av faktorer som uppstår oberoende av Logos, men som ändå kan påverka elevens prestation i testsituationen..

Logos som diagnostiskt verktyg

Logos bygger på erkänd forskning inom läsning, lässvårigheter och dyslexi. De olika deltesterna i Logos har valts ut för att ge en kartläggning av ett stort urval delfärdigheter som är relevanta för en dyslexiutredning (se <https://dyslexiaida.org/testing-and-evaluation/>). Att delproven är forskningsbaserade är ändå inte tillräckligt. Det ska också gå att dokumentera att de olika delproven har hög tillförlitlighet och validitet.

Att ett test är tillförlitligt innebär att testet skulle ge samma resultat om mätningen upprepades flera gånger. För att testa tillförlitligheten av de olika deltesterna i Logos testades en grupp elever två gånger. Därefter användes en Cronbachs Alpha för att värdera graden av överensstämmelse mellan resultaten. I Logos använder vi Cronbachs Alpha för att uppskatta de olika deltesternas tillförlitlighet. Cronbachs Alpha är förmodligen den mest använda metoden för att uppskatta tillförlitligheten för ett psykometriskt test. Analyserna visade att deltesterna i Logos har en hög tillförlitlighet².

Att deltesterna representerar tillförlitliga mått på egenskaperna de mäter betyder dock inte att testerna är giltiga. Ett giltigt test är ett test som mäter vad det påstår sig mäta. Ett vanligt sätt att bedöma ett tests giltighet är att jämföra resultaten från två test som är avsedda att mäta samma underliggande förmåga.

I samband med standardiseringen av Logos uppstod en liten utmaning. I avsaknad av relevanta test att jämföra deltesterna i Logos med fick vi titta på korrelationen mellan olika deltest i Logos. Det är i princip oproblematiskt. Utmaningen består i att de olika deltesterna i Logos syftar till att kartlägga *olika* aspekter av en förmåga, inte exakt samma. Som en konsekvens reduceras validiteten för några av deltesten. Det är dock bara tre deltest av totalt 20 deltester i Logos som uppnår låg validitet, och det är delproven fonologisk diskriminering, fonemsyntes och fonemanalys. Dessa är alla fonologiska deltest men de mäter definitivt olika aspekter av den underliggande förmågan. I validitetsanalysen jämförs dock deltestet för fonologisk diskriminering med deltestet fonemanalys, medan deltesten fonemsyntes och fonemanalys värderas mot varandra. De tre deltesterna har inte för avsikt att mäta samma fonologiska förmåga, och vi ser också i praktiken att en elev gärna klarar fonemanalysen men kämpar med syntesen (eller vice versa). Det förklarar den låga

validiteten. Deltesterna ingår ändå i testbatteriet som ett komplement till övriga deltest. Samtliga av de övriga 17 deltesterna har tillfredsställande, god eller utmärkt validitet².

Standardiserade tester

Halvorsen Berg är skeptisk till att eleverna i Logos läser på skärm istället för papper och påpekar att alla elever inte är "bekväma" med det. Vidare är Halvorsen Berg kritisk till rösterna som presenterar de auditiva uppgifterna i Logos. Hon påpekar att dialekten är okänd för många, utöver att eleverna inte har en relation till denna röst.

Man kan ha olika åsikter om utformningen av de olika deltesterna i Logos. Vi vill ha bästa möjliga produkt och är därför tacksamma för all respons vi får. Men när deltesterna i Logos har god validitet och tillförlitlighet kommer sådana förhållanden inte att utgöra ett hot mot testets kvalitet. Detta är just en av fördelarna med att använda ett standardiserat test. Eleven du testar jämförs med andra elever som har löst samma uppgifter, presenterade på exakt samma sätt och med identiskt innehåll. Det är också förklaringen till varför det inte spelar någon roll om diktamen är lite svår för elever på nivå 3. Standardiseringen sänker förväntan på antalet rätta svar för denna grupp elever och delprovet är fortfarande lika tillförlitligt och giltigt.

Situationsbetingade faktorer

Att Logos är standardiserat är också anledningen till att man bör vara försiktig med att göra individuella justeringar. Helst bör testet utföras exakt som i standardiseringen.

Då är underlaget bäst för jämförelse med normgruppen.

Vi är ändå tydliga med att detta behov måste bedömas mot enskilda elevers subjektiva behov av justeringar. Det innebär bland annat att vi rekommenderar raster vid behov även om eleverna i normgruppen genomfört utan rast. Det finns två orsaker till det. För det första vill vi ha bästa möjliga mått på elevens läs- och skrivförmåga. Då ska eleven vara utvilad och motiverad, inte okoncentrerad och trött. Om eleven är omotiverad kan det påverka resultatet negativt, oavsett elevens läsförmåga. För det

andra är Logos mycket mer krävande att implementera för elever med lässvårigheter än för elever utan sådana problem. Därför kommer elever med dyslexi att lägga mer tid på genomförandet än elever i normgruppen. Man kan därför hävda att jämförelseunderlaget blir bättre när svaga läsare får pausa vid behov.

Nödvändiga justeringar måste prövas av testledaren i varje enskilt fall. Testledaren ska redogöra för justeringarna i bedömningsrapporten och även diskutera eventuella konsekvenser de kan få för tolkningen av resultaten.

«The best reading assessment tool is having a solid knowledge base regarding the research of reading acquisition and reading difficulties.»

- ***Kilpatric 2015***